

Podstawy procesu karneho

Kryminologia

**Zajęcia nr 1: Zajęcia organizacyjne.
Wstęp do procesu karneho**

mgr Błażej Boch

Katedra Postępowania Karnego

Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii

Uniwersytet Wrocławski

Zasady uczestniczenia w zajęciach.

Zaliczanie przedmiotu

- Nazwa przedmiotu: Podstawy procesu karnego
- Ilość zajęć: 8 godzin (4 zajęcia)
- Prowadzący: **mgr Błażej Boch**
- Kontakt: blazej.boch@uwr.edu.pl
- Konsultacje: pok. 516A, terminy na stronie osobistej.
- W każdej sprawie zachęcam do kontaktu mailowego. Zamiaru przyjscia na konsultacje nie należy zgłaszać wcześniej e-mailowo.
- Wszystkie informacje dotyczące harmonogramu zajęć i zasad zaliczania znajdują się na stronie osobistej prowadzącego.

Katedra Postępowania Karnego

- prof. dr hab. Jerzy Skorupka
- dr hab. Wojciech Jasiński
- dr Krzysztof Nowicki
- dr Karolina Kremens, LL. M.,
- dr Kazimierz Leżak – wykładowca i egzaminator
- dr Dominika Czerniak
- doktoranci

Naukowe Koło Postępowania Karnego

- strona: Facebook
- uwr.nkpk@gmail.com
- opiekun: dr Dominika Czerniak

Podręczniki i inne materiały do nauki

1. Akty prawne: k.p.k., k.k. (wskazane na zajęciach przepisy), Konstytucja RP (rozdział II i VIII w zakresie dot. post. karnego), EKPC, MPPOiP (przepisy omawiane na zajęciach i wskazane w sylabusie), inne akty prawne.
2. Podręczniki:
 - a) podręcznik wiodący: J. Skorupka (red.), *Proces karny*, Warszawa /najnowsze wydanie/;
 - b) podręczniki uzupełniające: S. Waltoś, P. Hofmański, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa /najnowsze wydanie/
3. Komentarze:
 - a) D. Świecki (red. naukowa), Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom I i II, Wolters Kluwer;
 - b) J. Skorupka (red.), Kodeks postępowania karnego. Komentarz, C.H. Beck (komentarz dostępny w bazie Legalis).
4. System Prawa Karnego Procesowego (wydanie wielotomowe, różni autorzy i redaktorzy).

Podręczniki i inne materiały do nauki

5. Prezentacje multimedialne udostępniane na stronie osobistej w materiałach dydaktycznych.
6. Artykuły, fragmenty książek, inne pomoce naukowe - udostępniane przez prowadzącego.
7. Kazusy, orzecznictwo, etc.

Proszę uwzględnić w toku nauki, iż znajomość wyłącznie przepisów kodeksu nie jest wystarczająca dla zaliczenia przedmiotu tak na ćwiczeniach, jak i na egzaminie. Bezwzględnie konieczne jest zapoznanie się z podręcznikami, ew. komentarzami.

Ramowy harmonogram ćwiczeń

1. Zajęcia organizacyjne. Pojęcie i przebieg procesu karnego.
2. Prawa oskarżonego (podejrzanego) w toku procesu karnego. Prawo do obrony. obrońca. Pokrzywdzony i jego uprawnienia.
3. Środki przymusu – pojęcie i rodzaje. Zatrzymanie i tymczasowe aresztowanie. Przeszukanie.
4. Kolokwium zaliczeniowe.

UWAGA!

Problematyka poruszana podczas wykładów oraz ćwiczeń NIE pokrywa w całości zagadnień obowiązujących na egzamin. Zakłada się przede wszystkim pracę własną studenta. Podczas wykładów i ćwiczeń zostaną omówione wybrane najważniejsze i najtrudniejsze zagadnienia z zakresu postępowania karnego.

Zasady uczestniczenia w zajęciach.

Zaliczanie przedmiotu

- Obecność na zajęciach (każdą nieobecność należy zaliczyć na najbliższych konsultacjach, niezaliczenie = pół oceny w dół).
- Aktywność (każde dwa „+” = pół oceny w górę, każdy minus = pół oceny w dół).
- Kolokwium zaliczeniowe – aby uzyskać pozytywną ocenę końcową należy uzyskać ocenę co najmniej 3,0.

Zasady uczestniczenia w zajęciach.

Zaliczanie przedmiotu

Kolokwium zaliczeniowe

forma: pisemna: test obejmujący 30 pytań zamkniętych jednokrotnego wyboru z 3 wariantami odpowiedzi (30 pkt);

- dwa terminy
- ocenianie (skala):

0-50% ndst (2,0)

51-60% dst (3,0)

61-70% dst+ (3,5)

71-80% db (4,0)

81-90% db+ (4,5)

91-100% bdb (5,0)

- poprawa: ustna (na konsultacjach) – udzielenie odpowiedzi na trzy wylosowane pytania, trzeba uzyskać średnią co najmniej 3,0, przy czym maksymalnie jedno pytanie może być ocenione na 2,0;
- prowadzący zastrzega sobie możliwość zmiany formy poprawy na pisemną

Zasady uczestniczenia w zajęciach.

Zaliczanie przedmiotu

Ocena aktywności studenta na zajęciach

- 1) Pozytywna lub wyróżniająca aktywność studenta na danych zajęciach może zostać nagrodzona „+”.
- 2) Każde dwa „+” skutkować będą podwyższeniem oceny za dany semestr o pół (0,5) stopnia, nie więcej jednak niż o 1 stopień.

UCZCIWOŚĆ w UZYSKIWANIU ZALICZENIA

**Zarządzenie Dziekana nr 1/2010 Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii
Uniwersytetu**

Wrocławskiego z dnia 29 stycznia 2010 r. w sprawie warunków przeprowadzania
egzaminów

(zaliczania ćwiczeń) – fragment:

1. W czasie egzaminu (zaliczania ćwiczeń) zakazuje się studentom korzystania z cudzej pomocy, posługiwania się niedozwolonymi materiałami pomocniczymi i środkami technicznymi oraz zakłócania przebiegu egzaminu (zaliczania ćwiczeń) w inny sposób.
2. W przypadku stwierdzenia naruszenia zakazów określonych w pkt 1, student nie otrzymuje żadnej oceny i traci prawo do tego terminu egzaminu (zaliczania ćwiczeń), podczas którego doszło do naruszenia wspomnianych zakazów. Konsekwencją naruszenia zarządzenia Dziekana może być także złożenie zawiadomienia do Rektora UWr celem przeprowadzenia postępowania dyscyplinarnego wobec studenta naruszającego zarządzenie. Proszę o poważne potraktowanie swoich obowiązków studenckich i nie podejmowanie działań, które naruszałyby przepisy obowiązujące na uczelni lub nie licujące z godnością studenta.

OBECNOŚCI

Należy zapoznać się z treścią zarządzenia Dziekana WPAiE nr 18/2017 z dnia 27 lipca 2017r. (jest dostępne w materiałach dydaktycznych).

Historyczny rozwój procesu karnego w Polsce

Po 1918 r. – różne kodyfikacje w zależności od dzielnic.

1928 r. – pierwszy polski k.p.k., wszedł w życie 1 I 1929 r. Wzorowany na kodyfikacji francuskiej. Regulacja uznawana za dość liberalną.

Lata 30. – rządy autorytarne sanacji, ustawy szczególne

Po II wojnie światowej tryby szczególne, proces karny instrumentem represji wobec przeciwników władzy, liczne nadużycia włącznie z mordami sądowymi w okresie stalinowskim (zwł. w latach 1948-55).

1969 r. – k.p.k. wzorowany na systemie radzieckim, z silną pozycją prokuratora i dominującym znaczeniem postępowania przygotowawczego.

1997 r. – obowiązujący k.p.k. Eliminacja rozwiązań charakterystycznych dla państwa autorytarnego, jednak model nadal bardziej podobny do kodyfikacji z 1969 r. niż do tej z okresu międzywojennego.

2013 i 2015 r. – Wielka nowelizacja k.p.k., nowy model postępowania z kluczową rolą kontradyktoryjności, w przeważającej mierze skasowany nowelą k.p.k. z marca 2016 r.

kolejna istotna zmiana – 5 października 2019r.

PROCES KARNY

- zespół prawnie uregulowanych czynności, których celem jest wykrycie przestępstwa i jego sprawcy, osądzenie go za to przestępstwo i ewentualne wykonanie kary, środków karnych oraz środków zabezpieczających (prof. Stanisław Waltoś)
- prawnie uregulowana działalność zmierzająca do realizacji prawa karnego materialnego (prof. Tomasz Grzegorczyk, prof. Janusz Tylman)

PRZEDMIOT PROCESU KARNEGO

- przedmiotem procesu jest kwestia odpowiedzialności karnej oskarżonego za zarzucane mu przestępstwo
- odpowiedzialnością karną jest tutaj powinność poniesienia przez konkretną osobę konsekwencji określonych w prawie karnym za konkretne przestępstwo

Odpowiedzialność karna opiera się na dwóch podstawach: faktycznej i normatywnej

- podstawą faktyczną jest czyn zarzucany oskarżonemu, który w sytuacji udowodnienia jego popełnienia przypisuje się oskarżonemu w wyroku
 - zasadą jest, że między czynem zarzucanym, a więc tym umieszczonym w akcie oskarżenia, a czynem przypisanym, czyli tym, za który oskarżony zostaje skazany, powinna zachodzić tożsamość; oznacza to, że podstawy faktycznej nie można w sposób istotny zmieniać w toku postępowania karnego (zasada niezmienności przedmiotu procesu)
- podstawa normatywna to kwalifikacja prawna czynu zarzucanego oskarżonemu; w odróżnieniu od podstawy faktycznej może ona zmieniać się w toku postępowania

Przedmiot procesu

- Przedmiot procesu powinien być niepodzielny i niezmienny w toku postępowania.
- Niezmiennność przedmiotu procesu (por. następny slajd) w postępowaniu przygotowawczym ma charakter względny (można zarzucić podejrzanemu nowe przestępstwo, zmienić poprzednio postawione zarzuty – art. 314 k.p.k.).
 - Niezmiennność przedmiotu procesu nie oznacza niezmienności kwalifikacji prawnej. Przy zachowaniu tożsamości czynu, dane zachowanie można zakwalifikować z innego przepisu k.k.
- Niepodzielność przedmiotu procesu – art. 34 k.p.k.

Przedmiot procesu

Problem tożsamości czynu – czyn, za który oskarżony został skazany, musi być tym samym czynem, o który został oskarżony. Problematyka tożsamości czynu jest bardzo złożona i nie opracowano dotychczas jednoznacznych kryteriów, które pomogłyby ustalić, czy tożsamość zachodzi czy nie. SN posługuje się pojęciem „zdarzenia historycznego”, które musi być takie samo w całym toku postępowania.

Wypracowano kryteria negatywne, tzn. kiedy nie można mówić o tożsamości czynu:

1. nastąpiła zmiana osoby sprawcy (przestępstwo popełnił kto inny)
2. nastąpiła zamiana dobra prawnego (przedmiotu ochrony)
3. zmienił się pokrzywdzony i jednocześnie wystąpiła jakakolwiek różnica dotycząca czasu, miejsca, przedmiotu wykonawczego lub ustawowych znamion czynu
4. nie doszło do zmiany pokrzywdzonego, ale ujawniły się różnice (jednocześnie) dotyczące: czasu, miejsca, przedmiotu wykonawczego i ustawowych znamion czynu.

Podstawowe pojęcie procesu karnego

- postępowanie karne – pojęcie wieloznaczne – może być równoważne procesowi karnemu; samo *postępowanie* może też określać poszczególne etapy całego postępowania (np. postępowanie przygotowawcze) lub postępowania szczególne (np. nakazowe)
- również kodeks używa tego pojęcia w różnych znaczeniach – zob. art. 2, art. 160, art. 297 k.p.k.

Podstawowe pojęcia procesu karnego

- postępowanie karne można także rozumieć jako postępowanie zasadnicze, zwyczajne (dotyczące głównego przedmiotu procesu) w odróżnieniu od postępowań dodatkowych, wśród których wyróżniamy:
 - incydentalne (dot. kwestii wypadkowych) – np. kwestia tymczasowego aresztowania
 - pomocnicze (usuwają szczególne trudności) – np. pomoc prawna, postępowanie renowacyjne
 - następne (toczą się po uprawomocnieniu wyroku) – np. o ułaskawienie
 - uzupełniające prowadzone na podstawie art. 420 k.p.k.

Podstawowe pojęcia procesu karnego

- procedura karna – potocznie traktowana jako synonim prawa karnego procesowego – to błąd!
- procedura to pierwotny przedmiot regulacji prawa karnego procesowego (przedmiotem wtórnym jest proces karny)
- procedura karna wyznacza wzorzec postępowania przed sądami karnymi; obejmuje nie tylko normy k.p.k., ale również zwyczaje i orzecznictwo sądowe

CELE PROCESU KARNEGO - ART. 2 § 1 KPK

§ 1. Przepisy niniejszego kodeksu mają na celu takie ukształtowanie postępowania karnego, aby:

- 1) sprawca przestępstwa został wykryty i pociągnięty do odpowiedzialności karnej, a osoba niewinna nie poniosła tej odpowiedzialności,
- 2) przez trafne zastosowanie środków przewidzianych w prawie karnym oraz ujawnienie okoliczności sprzyjających popełnieniu przestępstwa osiągnięte zostały zadania postępowania karnego nie tylko w zwalczaniu przestępstw, lecz również w zapobieganiu im oraz w umacnianiu poszanowania prawa i zasad współżycia społecznego,
- 3) zostały uwzględnione prawnie chronione interesy pokrzywdzonego przy jednoczesnym poszanowaniu jego godności,
- 4) rozstrzygnięcie sprawy nastąpiło w rozsądnym terminie.

CELE PROCESU KARNEGO - ART. 2 § 1 KPK

- art. 2 § 1 pkt 1 i 2 k.p.k. - dyrektywa trafnej represji karnej
- art. 2 § 1 pkt 2 k.p.k. - prewencja ogólna i szczególna
- art. 2 § 1 pkt 3 k.p.k. - dyrektywa ochrony interesu i godności pokrzywdzonego
- art. 2 § 1 pkt 4 k.p.k. - dyrektywa rozstrzygnięcia sprawy w rozsądnym terminie

Dyrektywa trafnej represji karnej

- Art. 2 § 1 k.p.k. wyraża cele procesu karnego, w tym m. in. **dyrektywę trafnej reakcji karnej**
- Dyrektywę trafnej reakcji karnej sprowadza się do następujących postulatów:
 - nikt niewinny nie poniesie odpowiedzialności;
 - nikt winny nie powinien ponieść odpowiedzialności większej, niż na to zasłużył;
 - nikt winny nie powinien uniknąć odpowiedzialności;
 - nikt winny nie powinien ponieść odpowiedzialności mniejszej, niż na to zasłużył

DOKTRYNALNE CELE PROCESU KARNEGO - S. WALTOŚ

- 1. Osiągnięcie **stanu sprawiedliwości prawnomaterialnej**, czyli doprowadzenie do słusznego zastosowania normy prawa karnego materialnego.
- 2. Osiągnięcie **stanu sprawiedliwości proceduralnej**. Sprawiedliwość w tym znaczeniu to sytuacja, w której osoba, przeciwko której lub na rzecz której proces się toczy, nabiera przekonania, że organy procesowe zrobiły wszystko, aby prawu stało się zadość, postępując w stosunku do niej zgodnie z prawem, sumiennie i z najlepszą wolą. W literaturze przedmiotu pojęcie sprawiedliwości proceduralnej łączy się z zasadą uczciwego (rzetelnego) procesu.

CELE PROCESU KARNEGO

- „Zadaniem procesu karnego jest nie tylko implementacja norm prawa karnego materialnego. Równorzędnym zadaniem jest wszak także zorganizowanie postępowania karnego (...), aby toczyło się ono rzetelnie i uczciwie w stosunku do stron, względnie innych uczestników. (...) Oba cele procesu karnego, a mianowicie sprawiedliwość karnomaterialna i sprawiedliwość proceduralna są zatem komplementarne.” (prof. dr hab. Jerzy Skorupka)

FUNKCJE PROCESU KARNEGO

- 1) porządkująca – stwarza podstawy prawne i ramy działania w toku procesu
- 2) instrumentalna – kreuje taki kształt procesu, który najlepiej pozwoli realizować jego cele
- 3) gwarancyjna – wyznacza ramy ingerencji w prawa i wolności jednostki

Odmiany procesu karnego

- z uwagi na sposób ścigania: z oskarżenia publicznego lub prywatnego ➡ **TRYBY PROCESU KARNEGO**
- ze względu na osobę oskarżonego: postępowanie w sprawach osób pełnoletnich, nieletnich i wobec osób wojskowych
- postępowanie podstawowe w trybie zwyczajnym i postępowania w trybach szczególnych

Postępowanie zwyczajne i postępowania szczególne → TRYBY PROCESU KARNEGO

- postępowanie szczególne – tak jak zwyczajne – zmierza do rozstrzygnięcia o głównym przedmiocie procesu, ale istotnie różni się od postępowania zwyczajnego w sposób z góry przewidziany przez prawo procesowe
- postępowanie szczególne mogą się toczyć: obligatoryjnie i fakultatywnie, w sprawach wielkiej wagi i o drobne czyny zabronione, przed sądem powszechnym lub szczególnym, na podstawie k.p.k. lub innych aktów ustawodawczych

Postępowanie zwyczajne i postępowania szczególne

- ze względu na stosunek postępowań szczególnych do formalizmu procesowego mogą być one:
 - **ekwiwalentne** – postępowanie karne skarbowe zwyczajne, postępowanie poprawcze w sprawach nieletnich
 - **wzbogacone** – obecnie nie występuje, do 1928 r. - postępowanie o zbrodnie przed sądami przysięgłych
 - **zredukowane** – przyspieszone, nakazowe i z oskarżenia prywatnego (to ostatnie jest i trybem ścigania, i postępowaniem szczególnym!)

Przedmiot procesu karnego – dlaczego prowadzimy postępowanie karne?

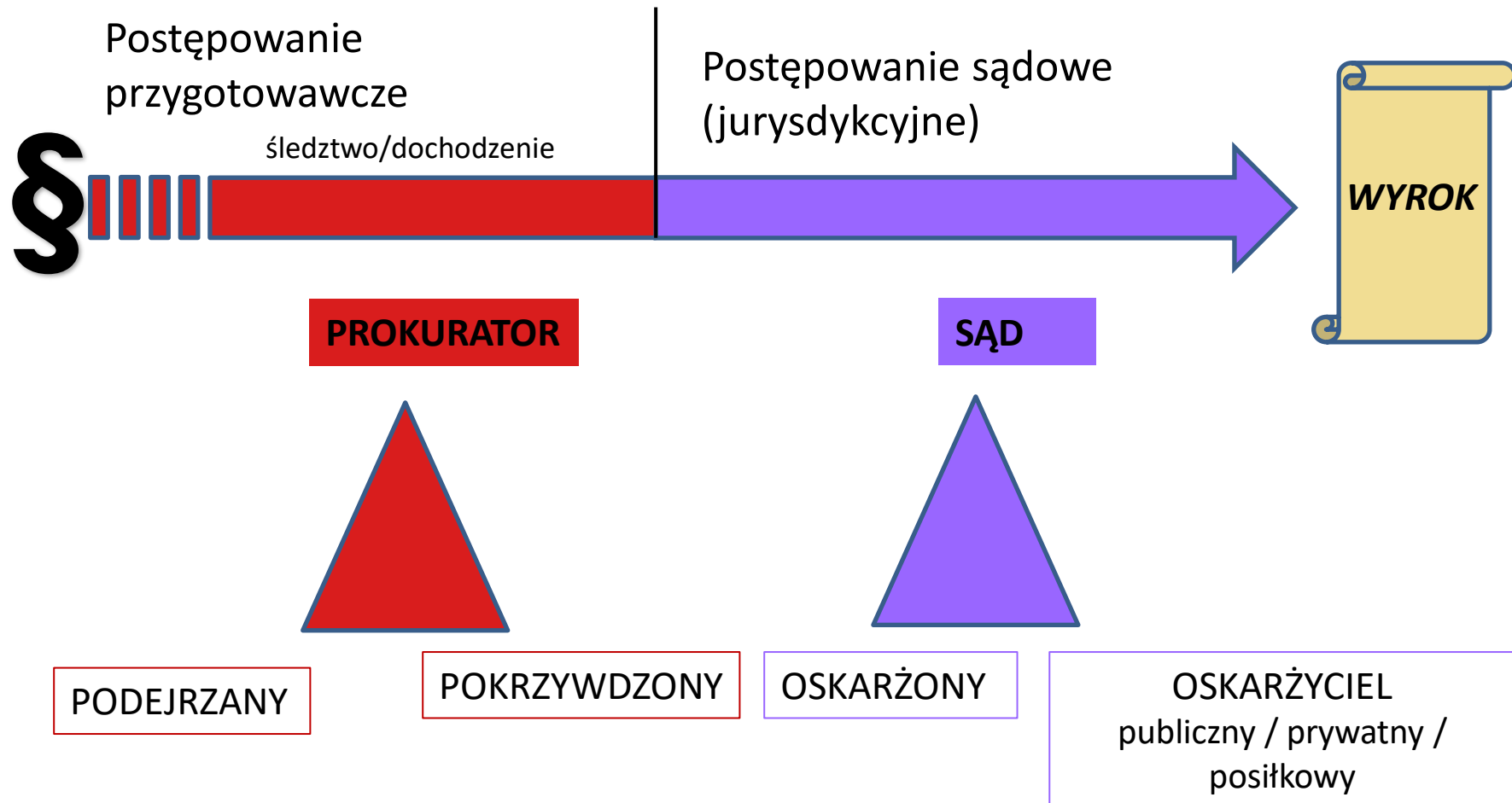
- Przedmiot procesu karnego – kwestia odpowiedzialności karnej i ewentualnie cywilnej oskarżonego za zarzucone mu przestępstwo.
- Czyn (zdarzenie, przez które prowadzimy postępowanie karne) wskazany w postanowieniu o przedstawieniu zarzutów (z art. 313 albo zmieniony na podstawie art. 314) musi być taki sam w całym toku postępowania: w akcie oskarżenia, w wyroku.
- Czyn (zdarzenie historyczne) musi być taki sam, ale kwalifikacja prawna zachowania może się zmieniać. Np. zabójstwo (art. 148 § 1 k.k.) może okazać się zabójstwem w afekcie (art. 148 § 4 k.k.) albo nieumyślnym spowodowaniem śmierci (art. 155 k.k.)

STADIA PROCESU

- postępowanie przygotowawcze
 - śledztwo
 - dochodzenie
- postępowanie główne (przed sądem I instancji)
- postępowanie odwoławcze
- postępowanie wykonawcze (uregulowane w Kodeksie karnym wykonawczym)

postępowanie główne + postępowanie odwoławcze
= postępowanie jurysdykcyjne

Przebieg procesu karnego

Przebieg postępowania karnego

Czynności przed wszczęciem postępowania np. art. 307 kpk, czynności operacyjno - rozpoznawcze

Postępowanie przygotowawcze

- prowadzi prokurator
- Strony: podejrzany i pokrzywdzony

Postępowanie sądowe

- Prowadzi sąd
- Strony: oskarżyciel i oskarżony

postępowanie przed sądem II instancji

Kasacja, wnioski o wznowienie postępowania

ROZPRAWA GŁÓWNA

apelacja

Wyrok sądu I instancji

rozprawa przed sądem II instancji

Prawomocny wyrok

gdy wyrok nie został zaskarżony lub minął termin do zaskarżenia

Postępowanie międzyinstancyjne:

- Zwrot do post. przyg.
- Zakończenie post. karnego (wyrok lub post. o umorzeniu)

Postępowanie przed sądem I instancji

Wydanie postanowienia o zamknięciu post. przygotowawczego - art. 321 § 6

Zakończenie postępowania przygotowawczego:

- Umorzenie postępowania
- Skierowanie sprawy do sądu

- Akt oskarżenia
- Wniosek o w.um.p.
- Wniosek z art. 335 § 1
- Wniosek o rozpoznanie sprawy w trybie przysp.
- Wniosek o um. post. i zast. środków zabezpieczających

Postępowanie in rem (w sprawie o jakieś przestępstwo)

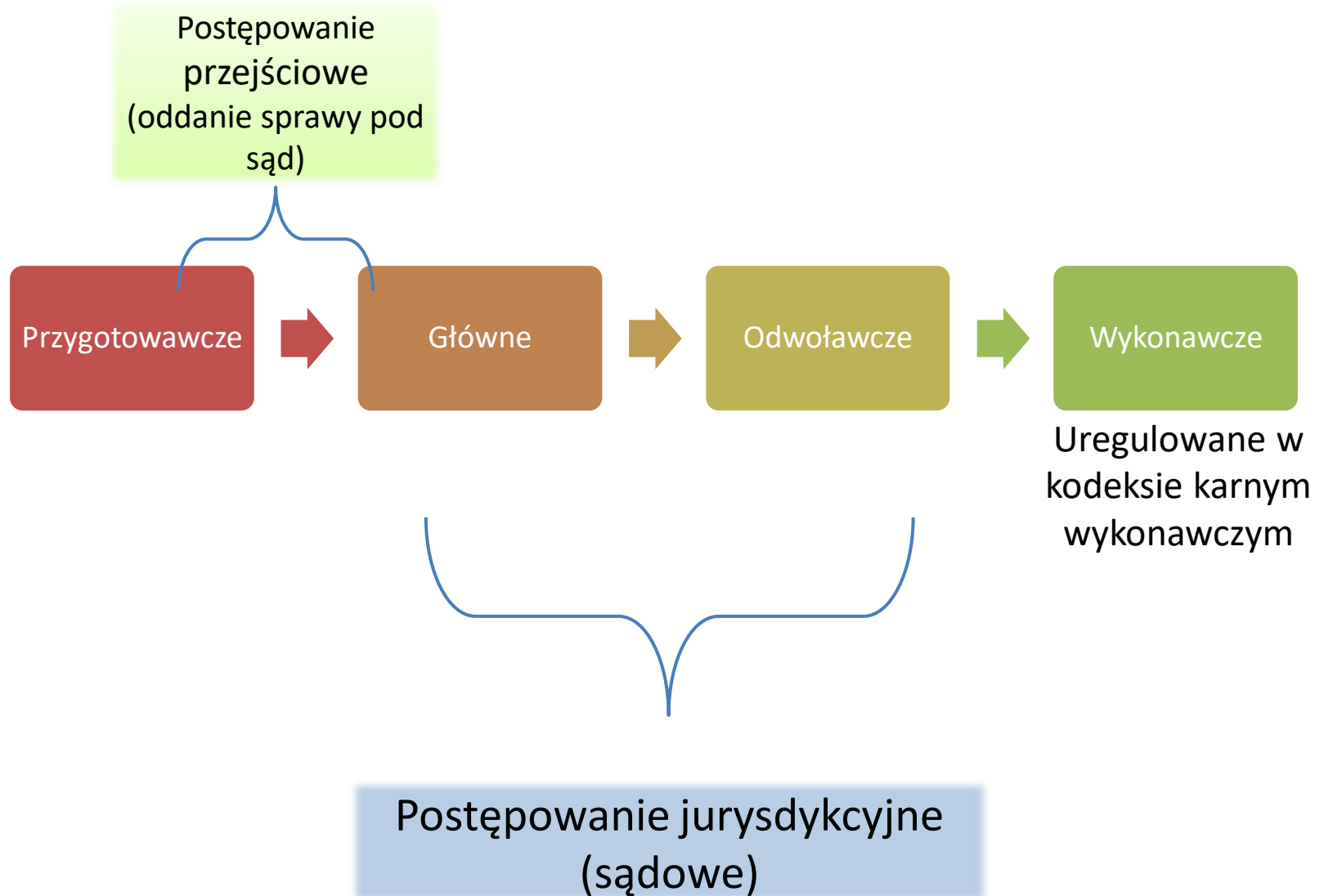
Postępowanie in personam (przeciwko określonej osobie)

Wydanie postanowienie o wszczęciu postępowania przygotowawczego – art. 303

Przedstawienie zarzutów – art. 313 (wyjątkowo art. 308)

Końcowe zaznajomienie z materiałami postępowania – art. 321

Stadia postępowania

POSTĘPOWANIE PRZYGOTOWAWCZE

śledztwo	dochodzenie
- sprawy o większym ciężarze gatunkowym	- sprawy o mniejszym ciężarze gatunkowym
zwiększony formalizm	mniejszy formalizm
- prowadzone co do zasady przez prokuratora (ale może powierzyć prowadzenie Policji i nadzorować)	prowadzone co do zasady przez Policję pod nadzorem prokuratora

POSTĘPOWANIE PRZYGOTOWAWCZE

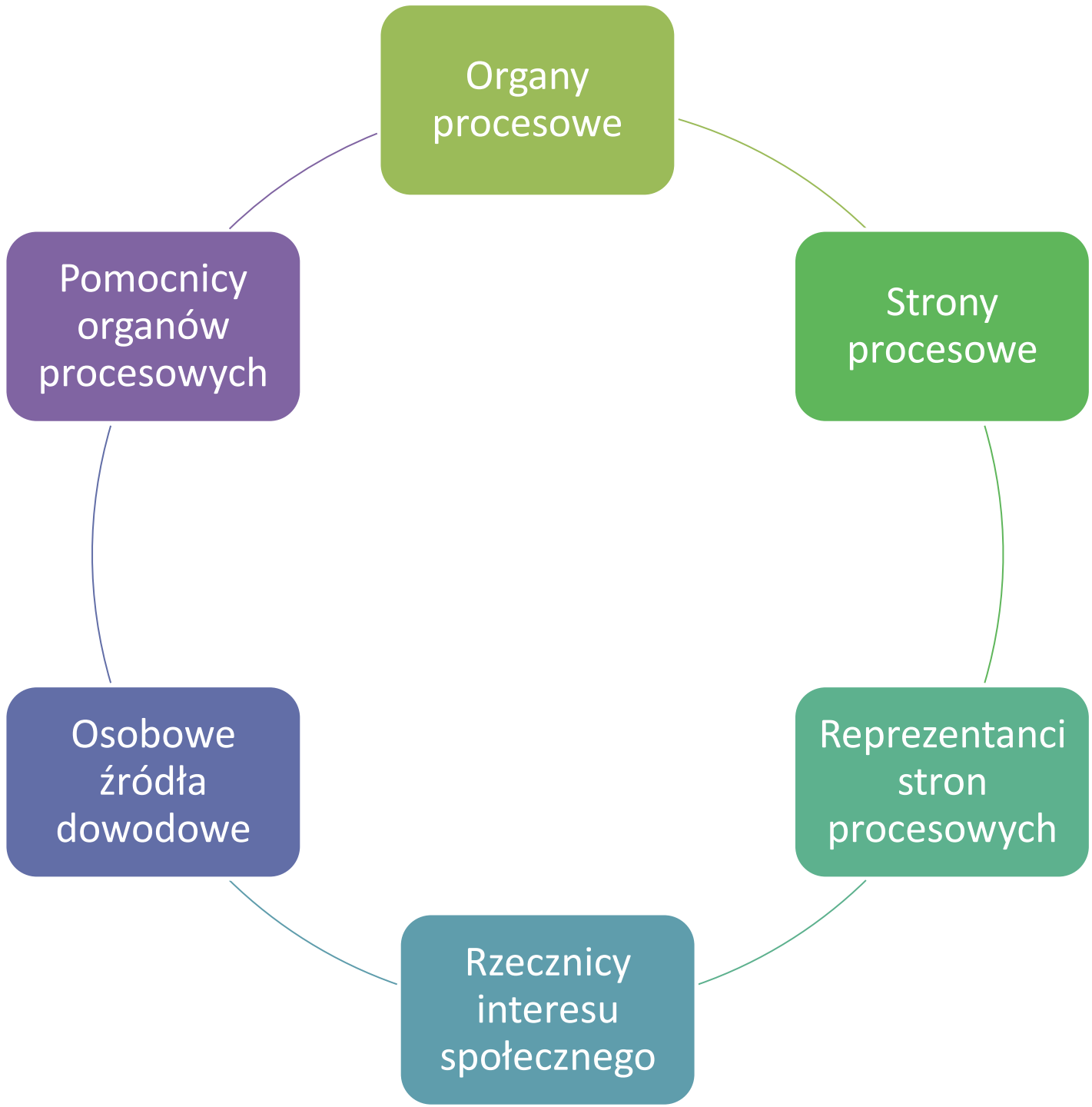
- prowadzone przez Policję (lub inne organy ścigania) lub prokuratora
- strony: podejrzany i pokrzywdzony
- prokurator - *dominus litis* postępowania przygotowawczego, nadzoruje postępowanie przygotowawcze w zakresie w jakim sam go nie prowadzi

POSTĘPOWANIE JURYSDYKCYJNE

- prowadzone przez sąd
- strony:
 - oskarżyciel:
 - publiczny,
 - posiłkowy (uboczny lub subsydiarny),
 - prywatny,
 - oskarżony

Uczestnicy procesu

Każda osoba (fizyczna, prawna), która występując w procesie karnym, spełnia funkcję jej wyznaczoną przez prawo karne procesowe

Znaczenie Konstytucji w procesie karnym

Konstytucja wyznacza podstawowe reguły procesu karnego, zwłaszcza te dotyczące gwarancji procesowych. Wywiera wpływ na naczelne zasady procesowe (domniemania niewinności, jawności, prawa do obrony, bezpośredniości, dwuinstancyjności), prawa i wolności uczestników postępowania (wyznacza standardy zachowań oraz dopuszczalne ograniczenia praw procesowych, stosowanie środków zapobiegawczych), standardy rzetelności postępowania (bezstronność sędziego, prawo do środka odwoławczego, udział w rozpoznaniu sprawy, publiczność wyroków sądowych)

Por. P. Wiliński, Proces karny w świetle Konstytucji, Warszawa 2011, s. 20 – 22.

Szczególnie ważne w procesie karnym są przepisy regulujące prawa, wolności i obowiązki człowieka i obywatela (rozdział III Konstytucji) !

Art. 45 ust. 1 – bardzo ważne!

Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd

Sprawiedliwy proces to taki proces, gdzie strony postępowania posiadają odpowiednie gwarancje procesowe, zabezpieczające ich prawa i interesy w toczącym się postępowaniu.

PROCES INKWIZYCYJNY

- Proces inkwizycyjny ukształtowany w średniowieczu kumulował w jednej osobie – sędziego – funkcje oskarżenia, obrony i orzekania (proces inkwizycyjny zwany jest również jednopodmiotowym).
- Proces inkwizycyjny zakłada, że najlepszym sposobem dojścia do prawdziwych ustaleń faktycznych jest przeprowadzanie dowodów przez sędziego, który ma obowiązek wyjaśnić wszystkie istotne okoliczności oraz powinien przejawiać w niezbędnym zakresie inicjatywę dowodową.

PROCES KONTRADYKTORYJNY

- Role oskarżyciela, sędziego i obrońcy pełnią różne osoby, stąd nazwa „proces trójpodmiotowy”.
- Założeniem idealnym procesu kontradyktoryjnego jest przekonanie, iż skuteczniejszym sposobem osiągnięcia prawdy jest spór pomiędzy równymi stronami odbywający się przed neutralnym sędzią. Model kontradyktoryjny wykształcił się w systemie anglosaskim, a na kontynencie europejskim dominuje model z przeważającymi cechami inkwizycyjności.

ŹRÓDŁA PRAWA KARNEGO PROCESOWEGO

- **Konstytucja RP** (zob. m.in. art. 41-45),
- Europejska Konwencja Praw Człowieka i Podstawowych Wolności z 4 XI 1950 r. (**EKPCZ**) i inne akty prawa międzynarodowego,
- **Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks Postępowania Karnego**,
- Inne ustawy (np. ustawa o świadku koronnym, ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich),
- Akty ustrojowe organów procesowych i innych uczestników procesu (np. prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawa o Policji).

TRYBY ŚCIGANIA

- przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego
 - przestępstwa ścigane z urzędu
 - przestępstwa ścigane na wniosek
 - przestępstwa bezwzględnie wnioskowe
 - przestępstwa względnie wnioskowe
- przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego

TRYB PUBLICZNOSKARGOWY

- Postępowanie prowadzone z własnej inicjatywy przez organy ścigania, które w razie podejrzenia popełnienia przestępstwa mają obowiązek podjąć wszelkie działania w celu wykrycia sprawcy.
- BEZWARUNKOWY - gdy w k.k. brak informacji co do trybu,
- WARUNKOWY – uzależniony od wniosku o ściganie właściwego podmiotu (art. 12 k.p.k.) lub zezwoleń na ściganie właściwego organu

TRYB PRYWATNOSKARGOWY

- Postępowanie prowadzone na skutek **prywatnego aktu oskarżenia** wniesionego przez pokrzywdzonego, który staje się oskarżycielem prywatnym.
- Oskarżyciel publiczny może wszcząć lub wstąpić, gdy zachodzi przesłanka interesu społecznego

Przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego

Przestępstwa ścigane z urzędu

- znakomita większość spraw karnych jest inicjowana w tym trybie

- prawo nakazuje odpowiednim organom państwowym, aby niezależnie od źródła informacji dającej podstawę do podejrzenia, że mogło mieć miejsce

zachowanie przestępne, i bez oczekiwania na reakcję podmiotu dotkniętego takim zachowaniem, podjęły czynności zmierzające do realizacji ścigania karnego

- przestępstwa ścigane niezależnie od woli pokrzywdzonego (interes społeczny w ich ściganiu)

Przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego

Przestępstwa ścigane na wniosek (art. 12 k.p.k.):

- w sprawach o przestępstwa ścigane na wniosek postępowanie z chwilą złożenia wniosku toczy się z urzędu, czyli jest publicznoskargowe;
- przestępstwa bezwzględnie wnioskowe - ścigane dopiero po złożeniu wniosku przez pokrzywdzonego, niezależnie od relacji łączącej pokrzywdzonego z podejrzanym (np. art. 190 k.k. - groźba karalna, art. 192 k.k. - zabieg leczniczy bez zgody pacjenta);
- przestępstwa względnie wnioskowe - wniosek jest wymagany z powodu osobistego stosunku łączącego sprawcę z pokrzywdzonym (np. art. 278 § 4 k.k. - kradzież na szkodę osoby najbliższej, art. 279 § 2 k.k. - kradzież z włamaniem na szkodę osoby najbliższej).

WNIOSEK O ŚCIGANIE

Wniosek o ściganie przestępstwa stanowi wyraz woli uprawnionego podmiotu i wywiera skutki prawne niezwłocznie po jego złożeniu (wyrok SA w Krakowie z 14.7.2005 r., II AKA 140/05). Wniosek powinien stanowić jednoznaczny wyraz woli ścigania (wyrok SA w Katowicach z 4.2.2010 r., II AKA 406/09). Wniosek nie musi zawierać imiennego wskazania sprawców.

Art. 12 § 3 k.p.k.: Wniosek może być cofnięty w postępowaniu przygotowawczym za zgodą prokuratora, a w postępowaniu sądowym za zgodą sądu - do zamknięcia przewodu sądowego na pierwszej rozprawie głównej. W sprawach, w których akt oskarżenia wniósł oskarżyciel publiczny, cofnięcie wniosku po rozpoczęciu przewodu sądowego jest skuteczne, jeżeli nie sprzeciwi się temu oskarżyciel publiczny obecny na rozprawie lub posiedzeniu. Ponowne złożenie wniosku jest niedopuszczalne.

Cofnięcie wniosku jest definitywne i wymaga:

- zgody prokuratora lub sądu;
- zachowania terminu - do zamknięcia przewodu sądowego na pierwszej rozprawie głównej.

Przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego

Postępowanie w sprawach z oskarżenia prywatnego jest wszczynane i popierane przez samego pokrzywdzonego będącego „kreatorem” tego postępowania.

„W konkretnych przypadkach wstępna ocena danego czynu zależy i musi zależeć od tej osoby [pokrzywdzonego], zdecydowanie niewskazane byłoby uszcześliwianie na siłę w sytuacjach, gdy pokrzywdzony nie jest zainteresowany ściganiem albo zgoła nie dopatruje się jakiegokolwiek przestępstwa i własnego pokrzywdzenia.” (dr hab. Andrzej Świątłowski, prof. UJ)

SĄDY W POLSCE

Ustawa – Prawo o ustroju sądów powszechnych

§ 1. Sądami powszechnymi są sądy rejonowe, sądy okręgowe oraz sądy apelacyjne.

§ 2. Sądy powszechne sprawują wymiar sprawiedliwości w zakresie nienależącym do sądów administracyjnych, sądów wojskowych oraz Sądu Najwyższego.

§ 3. Sądy powszechne wykonują również inne zadania z zakresu ochrony prawnej, powierzone w drodze ustaw.

§ 4. Ilekroć w dalszych przepisach jest mowa o sądach bez bliższego ich określenia, rozumie się przez to sądy powszechne.

KONSTYTUCJA RP

Art. 173. Sądy i Trybunały są władzą odrębną i niezależną od innych władz.

Art. 174. Sądy i Trybunały wydają wyroki w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 175

1. Wymiar sprawiedliwości w Rzeczypospolitej Polskiej sprawują Sąd Najwyższy, sądy powszechne, sądy administracyjne oraz sądy wojskowe.

2. Sąd wyjątkowy lub tryb doraźny może być ustanowiony tylko na czas wojny.

Art. 176

1. Postępowanie sądowe jest co najmniej dwuinstancyjne.

2. Ustrój i właściwość sądów oraz postępowanie przed sądami określają ustawy.

Art. 177

Sądy powszechne sprawują wymiar sprawiedliwości we wszystkich sprawach, z wyjątkiem

spraw ustawowo zastrzeżonych dla właściwości innych sądów.

KONSTYTUCJA RP

Art. 178

1. Sędziowie w sprawowaniu swojego urzędu są niezawiśli i podlegają tylko Konstytucji oraz ustawom.
2. Sędziom zapewnia się warunki pracy i wynagrodzenie odpowiadające godności urzędu oraz zakresowi ich obowiązków.
3. Sędzia nie może należeć do partii politycznej, związku zawodowego ani prowadzić działalności publicznej nie dającej się pogodzić z zasadami niezależności sądów i niezawisłości sędziów.

Art. 179

Sędziowie są powoływani przez Prezydenta Rzeczypospolitej, na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa, na czas nieoznaczony.

PROKURATURY W POLSCE

USTAWA - PRAWO O PROKURATURZE

Art. 1

§ 1. Prokuraturę stanowią Prokurator Generalny, Prokurator Krajowy, pozostali zastępcy Prokuratora Generalnego oraz prokuratorzy powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury i prokuratorzy Instytutu Pamięci Narodowej - Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, zwanego dalej „Instytutem Pamięci Narodowej”.

§ 2. Prokurator Generalny jest naczelnym organem prokuratury. Urząd Prokuratora Generalnego sprawuje Minister Sprawiedliwości. Prokurator Generalny musi spełniać warunki określone w art. 75 § 1 pkt 1-3 i 8.

§ 3. Prokuratorami powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury są prokuratorzy Prokuratury Krajowej, prokuratur regionalnych, prokuratur okręgowych i prokuratur rejonowych.

§ 4. Prokuratorami Instytutu Pamięci Narodowej są prokuratorzy Głównej Komisji Ścigania Zbrodni

przeciwko Narodowi Polskiemu, zwanej dalej „Główną Komisją”, prokuratorzy oddziałowych komisji ścigania zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, zwanych dalej „oddziałowymi komisjami”, prokuratorzy Biura Lustracyjnego oraz prokuratorzy oddziałowych biur lustracyjnych.

PROKURATURY W POLSCE

Art. 16

Powszechnymi jednostkami organizacyjnymi prokuratury są:
Prokuratura Krajowa, prokuratury regionalne, prokuratury
okręgowe i
prokuratury rejonowe.

Art. 74

§ 1. Prokuratorów powszechnych jednostek organizacyjnych
prokuratury na stanowisko prokuratora powołuje
Prokurator
Generalny na wniosek Prokuratora Krajowego.

ZASADA PRAWDY MATERIALNEJ

- Art. 2 § 2 k.p.k.: Podstawę wszelkich rozstrzygnięć powinny stanowić prawdziwe ustalenia faktyczne – jest to zasada prawnie zdefiniowana.
- Brak oparcia w Konstytucji RP (choć są różne stanowiska).
- Dyrektywa wynikająca z art. 2 § 2 k.p.k. adresowana jest do wszystkich organów procesowych, które w toku procesu podejmują jakiegokolwiek rozstrzygnięcia
- Prawda materialna a prawda formalna (sądowa).
- Niekiedy uznawana za najważniejszą zasadę procesową.
- Czy stanowi cel procesu karnego?

ZASADA KONTRADYKTORYJNOŚCI

- **Zasada kontradyktoryjności** to dyrektywa, zgodnie z którą strony mają prawo do walki o korzystne dla siebie rozstrzygnięcie.
- **Zasada inkwizycyjności (śledcza)** to dyrektywa głosząca, że w procesie nie ma miejsca dla stron procesowych i że badanie sprawy należy wyłącznie do organu procesowego.
 - Kontradyktoryjność - proces jako walka równouprawnionych stron przed bezstronnym arbitrem.
 - Inkwizycyjność - proces, w którym strony mają ograniczone uprawnienia, a gospodarzem i aktywnym uczestnikiem jest sąd.
 - *De lege lata* mamy do czynienia z inkwizycyjnym postępowaniem przygotowawczym i względnie inkwizycyjną rozprawą główną (w teorii kontradyktoryjną).